

KİTAP TANITIMI -1-

Türkiye'nin Maarif Davası, Nurettin Topçu, Dergah Yayınları, İstanbul, 1998.

Nurettin Topçu'nun "Türkiye'nin Maarif Davası" adı altında yayımlanmış bu eseri, son üç asır çerçevesinde, Türkiye'nin maarif meselelerini çok boyutlu bir bakış açısıyla değerlendirdiği makale ve konferanslarından oluşmuştur.

Kitabın ilk bölümünde Gençlik ve Maarif konularıyla ilgili yazıları, ikinci bölümünde Mektep, Muallim, Muallimin sorumluluklarını ele alan yazıları, üçüncü bölümde ise, ilköğretimden üniversiteye kadar maarif davası olarak nitelendirdiği hususları ve ayrıca din eğitimi ve ahlak terbiyesi ile ilgili yazıları yer almıştır.

Cumhuriyet devri Türk düşüncesinin en önemli şahsiyetlerinden biri olan Nurettin Topçu'nun bu eseri derlenirken, O'nun fikri mücadelesinin, siyasi duruşunun, farklı bakış açısının ortaya çıktığı önemli bir kronolojik yapılanmaya özen gösterildiğine de şahitlik etmek mümkündür. Zira, yazıların ve konferansların tarihleri dikkate alındığında, o dönemlerde Türkiye'nin maarif meselelerini üst bir bakış ile geçmiş ve gelecek köprüsünü kurarak değerlendirmesi, şu içinde bulunduğumuz günlerde bu değerlendirmelerin bizim bu meselelere bakışımız ile ilgili oluşturduğu fark dikkate değerdir. Ele aldığı meseleler, bunları değerlendirirken serdettiği bakış açısı, tarihi arka planı geniş bir perspektif ile değerlendirme gücü ve gayreti, ayrıca çözüm önerileri; O'nun devrine ve geleceğe ışık tutan uzak görüşlülüğünü anlamamıza yardımcı olacaktır.

Kitaba Önsöz olarak dahil edilmiş kısımda, bu meselelere nasıl baktığını özetle şu şekilde ortaya koymak mümkündür:

Her şeyden önemlisi, Nurettin Topçu, geçtiğimiz üç asır değerlendirirken, bu asırlarda milletin geçirmekte olduğu buhranların sebebinin ve kaynağının, kültür ve maarif sahasında aranması gerektiğini işaret etmektedir. XVII. asırda, şiddet rejiminin kullanıldığını, XVII asırda hükümet müesseselerinde bazı ıslahatlar yapıldığını, XIX. asırda halka inilerek ıslahatlarda bazı şekli değişmelere başvurulduğunu, XX. asırda ise bunların tekrarlandığını ifade etmektedir.

Ancak yapılan iyileştirmelerin, şeklen oluşmasının, taklitçilikten öte bir şey getirmediğini, mekteplerde yeni ilimlerin okutulmasının, ilim sevgisinin, alimin üstünlüğü aşılacak neticeler ortaya çıkarmadığını, bilakis, ilme araçsal bir yaklaşımla menfaat için şekil olarak yaklaşıldığını, dolayısıyla istis-

mar edildiğini ve tekniğin her şeyin önüne geçerek putlaştırıldığını vurgulamaktadır. Bu noktada maarif davası ortaya atılmış olsa da, ferdi olarak çıkışlar yaşansa da taklit cereyanının olanca hızıyla devam ettiğini ifade etmektedir.

Yürütücülerin güttüğü maarif davasının sadece teknik-davasına dönüştüğünü, Fen mektepleri ve yabancı dilde öğretim yapan mekteplerin revaçta olmasının bunun göstergesi olduğunu belirtmektedir.

Oysa, Millet bünyesinde inkılapların mektepte başladığını ve her milletin, kendine özel olan mektebinin olması gerektiğini söylemektedir. Milli mektebin her şeyiyle kendini diğer milletlerden ayırması gerektiğini, vaktiyle, medresenin milli mektep durumunda iken, milletin ruhu ve içtimai inkişafını takip edememiş ve cihanın fikir ve irfan hayatıyla bağlarını çoktan koparmış olduğundan çöktüğünü, bunun en önemli sebebinin, Batıda devam eden insan düşüncesinin tekamülünün seyrinin bizde devam ettirilememiş olduğunu ifade etmektedir. Oysa, O'na göre, parça parça bilme hevesi, evrensel ilahi hakikat aşkının yerini tutamaz. Hakikat aşkının ise temeli dindir. Müslümanların bu aşktan uzak, sevgiden mahrum bir biçimde, milli mektebi oluşturacak ve davaya sahip çıkacak bir ruha ulaşamayacaklarını ifade etmektedir. Kuvvetini hakikat aşkından alan bir gelişim sağlanmak isteniyorsa, öncelikle buna uygun sistemin esaslarını hazırlayacak felsefi görüşün doğması gerekir. Zira felsefi kültür, mektebin temel taşıdır. Şu var ki, bugüne kadar İslam'ın ve Kuran'ın felsefesi yapılamamıştır.

Müslüman Türkün mektebinin, maarif, metafizik ve ahlak prensiplerini Kurandan alarak Anadolu insanının ruh yapısına serpen ve orada besleyen, insanlığın üç bin yıllık kültür ağacının asrımızdaki yemişlerini toplayacak evrensel bir ruh ve ahlak cihazı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Nurettin Topçu'nun üzerinde durduğu en önemli meselelerden biri milletin gençleri meselesidir. O'na göre gençlik, geleceğin tohumudur. Bu tohumun özüne bakarak yarınları keşfetmek mümkündür. Her devrin gençliği başka bir gurur ile yaşanmıştır. Gurur, yani içten gelen büyüklenme, devrin değer hükümlerinden gıdalanarak şekil kazanır, konusunu cemiyette bulur, genç ruhlarda bu konuya bağlı ateşli bir inanç halini alır. Bu inanç hayati enerji ile yüklü gencin hareketlerinin kaynağı olur. İmanın içselliği ve derinliği nispetinde gençlik değerlidir, verimlidir, takdirlere layıktır. Her cemiyet kendi gençliğinin çehresinde değer kazanır. Milletın hayatı içinde bütün gençliğinin varlığı barınmaktadır. Tarihin satırları altında her devrin gençliğinin çehresi sezilmektedir.

Gençliğin, kendi benliğinden kaçarak, Batının taklitçiliğine sığınmasıyla birlikte, derin yıkımlar yaşaması kaçınılmaz olmuştur. Oysa, İstiklal savaşından sonra cesur ve taşkın, yeni ümitlerle canlanmış bir gençliğin doğuşu gözlenmişti. Lakin yeni doğuş imanın değil sadece kaba kuvvetin canlanması şeklinde gerçekleşti. Zira iman üç yüz yıldan beri gücünü kaybetmişti. Öte yandan sadece kaidelerin katılığı içinde yaşayanların, artık samimi bir ideal peşinde olmadıklarını, bu yaşayışın onlarda ruh kuvvetini artırmadığını fark eden gençlik, kendisine ağır yük olan bütün kaideleri de varlığından söküp

atma davranışı içerisine girmiştir. Kendilerinde ne gerçek bir din anlayışı, ne felsefe, ne ilim, ne de sevgi oluşmuştur.

Gençliğin bu derece muvaffakiyetsiz oluşunun temelinde yatan en önemli faktörler, amacının dışında siyasetin içine girmiş olmaları, yaratıcılığın yerine taklitçiliği koymaları, iman ve ümidin kuvvetinden yoksun bir şekilde kendi zaaflarını yüceltmeleri, düşmanlarına karşı düşmanlarının silahlarını kullanmaları, kendilerini gerçekleştirme iradesinin önüne kendilerini sürükleyecek bir şef e sahip olma düşüncelerini geçirmeleri, eskilerin yaptıklarını veya yapmadıklarını bir sığınma yeri olarak gördükleri ve bu suretle mesuliyetten kaçtıkları, hürriyetin ne ifade ettiğini tam olarak kavrayamamış olmalarından dolayı özellikle vazifeye karşı hürriyetlerini ilan etmeleri ve dolayısıyla kutsal görevleri birer birer çiğnemeleri olarak sayılabilir. İşte bu durumda olan gençliğin kurtuluşu bir maarif işidir ve ancak maarifin yükselmesiyle mümkündür.

Nurettin Topçu'nun maarife niçin bu kadar vurgu yaptığı bu şekilde açıklığa kavuşmaktadır. Millet ruhunu maarifin yaptığını, maarifin düşmesiyle millet ruhunun da düşeceği, yükselmesiyle millet ruhunun da yükseleceği fikrini savunur. Maarif hangi yönde yürürse, millet ruhunun da o yönde yürüyeceğine işaret eder. Son asırda millet ruhundaki gerilemenin en önemli sebepleri olarak ta, maarif sisteminin ruhsuz ve hayatla alakası kesilmiş bir hale gelmesine, maarifin fen ve tekniğe irca edilmesine dolayısıyla ahlaki kültürün gerilemesine ve belki de en önemlisi olarak dildeki ve dil konusundaki değişime atıfta bulunmaktadır. Hikmet aşkının öldürülmüş olması da önemli bir gerileme sebebi olarak sayılabilir. Bunlardan kurtulmak için vaktiyle vatan toprakları uğruna yapılan mücadele artık maarif cephesinde verilmeğe başlanmalıdır.

Nurettin Topçu'ya göre gerilemenin en önemli yönlerinden birisi, mekteplerden din kültürünün kovulması olmuştur. Oysa gerçek anlamda bir Kur'an ve İslam felsefesi yapılarak temellendirilecek bir din kültüründen yoksunluğun esas irticayı ve yobazlığı besleyeceğini savunmaktadır. Bizi biz yapan, kendi ruhumuza kavuşturan, her hareketimizin ahlaki değeri olduğunu tanıtan, hayaya hayran gönüller, insanlığı seven temiz yürekler yetiştiren ve her şeyden önemlisi, vicdanlarımıza her an Allah'ın huzurunda yaşamayı öğreten mekteplerimizin olmasını arzu etmektedir.

Nurettin Topçu'nun bu eserinde yer alan yazılarda, günümüz modern eğitiminin getirmiş olduğu bir takım yeni yaklaşımlar diyebileceğimiz yönlerle ilgili de atıflar bulmak mümkündür. Özellikle, eğitim ve öğretim paradigmalarındaki değişime dayalı olarak ortaya çıkan "öğreniciye görelilik" ilkesinin çok boyutlu bir şekilde değerlendirdiğini görmekteyiz. Ayrıca öğrenmenin doğası, neyin öğrenilip öğrenilmeyeceği, yöntemleri, öğrencileri değerlendirmenin ilkelerini, belli alanlarda ihtisasın önemini ve gerekliliğini vurgulamıştır.

Nurettin Topçu, günümüz maarif sisteminin de en önemli problem alanlarından birisini, Muallimlik müessesesini de çok boyutlu bir biçimde incelemiştir. O'na göre muallim, gençlere bilmediklerini öğreten bir nakledici de-

ğildir. Bir tüccar da değildir. Sadece bir memur da değildir. Muallim, ilk tahsil çağlarından başlayarak, bilhassa edebiyat, felsefe, tarih gibi kültür derslerinin, dünya hayatında rol yapmaya namzet olan genci kainat karşısında kendine mahsus görüşlere sahip, bizzat kendisi için hayat kaideleri yaratabilen bir bütün insan olarak yetiştiren kişidir. Muallim, insanı, beşikten alarak mezara kadar götürüp teslim eden, dünyanın en büyük mesuliyetine sahip insandır. Fertler, nesiller, medeniyetler O'nun eseridir. Muallimlik, sabır işidir, sevgi işidir, herşeyden önce sanatkarlık ister. Kısacası, maarif demek muallim demektir. Günümüz de öğretmen yetiştirme politikalarına bakıldığında, Nurettin Topçu'nun da işaret ettiği bazı problemlerin aşılmasına çalışıldığı fark edilmektedir. Özellikle de böylesine önemli bir mesleği icra edecek insanların mesleklerinin gerektirdiği yeterlik alanlarına göre bir eğitim ve formasyona tabi tutulduklarını bilmek memnuniyet vericidir. Ancak, böyle bir mesleğin maksimum seviyede gönüllülük gerektirdiğini bilmek ve fakat bununla ilgili gerçek iyileştirmeler sağlayamamak, bazen mesleğe sadece bir memuriyet gözüyle bakılmasını ve bu şekilde icra edilmesini netice vermektedir ki bu da üzücü bir durumdur.

Nurettin Topçu'nun maarif davasında özellikle üzerinde durduğu mevzulardan birisi de, kadınlık terbiyesinin ihmal edilmiş olmasıdır. O'na göre kadınları eğitilmemiş cemiyetlerin sağlam karakterli gençlere sahip olamamaları anlaşılır bir durumdur.

Nurettin Topçu'nun ilk, orta, lise ve yüksek öğretim ile ilgili tespit ve değerlendirmeleri de günümüze ışık tutmaktadır. O'nun tüm bu süreçlerde özellikle vurguladığı hususların başında, fertlerin kendi ilgi ve istidatlarına yönelik ihtisaslaşmanın zaruret kazanmış olmasıdır. Mecburi eğitim denen şey, asgari olarak ferdin hayata ve kendisine dair çıkarımlar yapabileceği temelleri oluşturacak tarzda olmalıdır.

Nurettin Topçu, zekanın yanında duyguların da eğitimini önemsemekle, ruhun bütün melekelerini birbiriyle düzenli olarak inkişaf ettirmenin gerekliliğini vurgulamaktadır ki, bu bize günümüz modern eğitim anlayışının temelinde bireylerin bütünsel bir biçimde eğitiminin gerekliliği olduğu düşüncesini çağrıştırmaktadır.

Nurettin Topçu'nun din öğretimiyle ilgili olarak ta önemli değerlendirmeleri vardır: Din kültürünün, hurafelerden arınmış, ilme, akla, felsefeye dayalı bir biçimde ihya edilmesi gereklidir. Din, her şeyden önce, insan ruhu için bir idealdir. İdeal diye, hem zekaya, hem de duyguya tatmin verebilen tasavvurlara denir. İdealler hakikat, sanat, ahlak ve din idealleri olmak üzere gruplanırlar. Hepsinde de müşterek olan vasıflar, akla bağlı olmaları, hiçbir menfaat gözetmeyişleri ve sonsuzluğa çevrilmiş bulunmalarıdır. Bunlardan din ideali diğerlerini kucaklamaktadır. Bu sebepten din öğretimini, insan ruhunun ulaşmak istediği bütün ideal sahalarında, hakikat, sanat ve ahlak sahalarında yapmak zarureti vardır. Ayrıca ders olarak ele alındığında, ilkokulun her sınıfında dini menkıbeler ve ahlak aşısı halinde, orta okulda geniş ve tam İslam Medeniyeti tarihi olarak, lisede ise, Kurandan parçalar izah edilerek ve İslam Felsefesi sunularak okutulmalıdır.

Nurettin Topçu'nun tanıtıma çalıştığımız bu eseri, özellikle öğretmen adaylarının ve bizzat öğretmenlik mesleğini icra edenlerin, ayrıca idareci sıfatıyla maarif alanında hizmet verenlerin istifade etmesi gerekli olan bir eserdir. O'nun geçmiş, yaşadığı dönem ve gelecek ile ilgili verdiği sağlam ipuçları ve yapmış olduğu değerlendirmeler, çağlar üstü ilkeler ve temel gerçekler olarak günümüzde karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, tarihi okumak ve inşa etmek adına bu tür eserlerin önemli katkıları olduğu düşünülmektedir.

Remziye Yılmaz*

* *Dr.*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü Öğretim Görevlisi.

